

УДК 378.134.081

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ХОРЕОГРАФА ПІД ЧАС ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Чжан Сяо, аспірант спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка.

ORCID: 0000-0003-0185-8909

E-mail: potdr2019@gmail.com

У статті розглянуто особливості педагогічної технології професійного самовизначення особистості хореографа під час фахової підготовки. Зауважено, що одним із засобів розвитку педагогічних якостей особистості студента в професійній підготовці хореографа є авторська педагогічна технологія. Також зазначено, що побудова технології підготовки хореографів передбачає «відбір» тих частин цілісної особистості, які знаходяться в ракурсі педагогіки. Це означає, що педагогічне трактування особистості, маючи свою специфіку, враховує знання про особистість, які дає філософія, психологія, соціологія, але вибудовує ці знання в якості підлеглих проблематики педагогічного дослідження.

Ключові слова: хореограф, фахова підготовка, професійна майстерність, технологія, педагогічна технологія, технологічна схема, професійне самовизначення, педагогічні якості особистості.

PECULARITIES OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF PROFESSIONAL SELF-DETERMINATION OF THE CHOREOGRAPHER'S PERSONALITY DURING PROFESSIONAL TRAINING

Djan Syao, Graduate Student, Sumy State A. S. Makarenko Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-0185-8909

E-mail: potdr2019@gmail.com

The article considers the features of pedagogical technology of professional self-determination of the choreographer's personality during professional training. This paper states that one of the means of developing the pedagogical qualities of the student's personality in the professional training of a choreographer is the author's pedagogical technology. We determine the relevance of the study of the pedagogical technology of professional self-determination of the choreographer during professional training by the influence of many objective and subjective factors and reveals a direct relationship between the specific historical situation in the country and the cultural needs of the population. That is why there is a need for scientific understanding of the above processes – their specifics, mechanisms, forms, methods, techniques, i.e. the entire technological chain. The article also states that no matter how perfect the technology is, it cannot take into account all the diversity of the creative process, so the unity of the technical component with the spiritual-personal and socio-pedagogical is necessary. In a living process, it is impossible to "separate" the technological subsystem, as all other components are interconnected. Therefore, it is necessary to abandon attempts to rigidly fix its scope. It is important to trace the "transition" of technology into the relationship between the subjects of the real process.

Pedagogical skill is to find a technological solution for the development of the whole set of personality qualities. Methods of teaching choreographic disciplines, as a rule, are abstracted from specific concepts of personality. The construction of the technology of training choreographers involves the "selection" of those parts of the whole personality that are in the perspective of pedagogy. This means that the pedagogical interpretation of personality, having its own specifics, takes into account the knowledge of personality, which gives philosophy, psychology, sociology, but builds this knowledge as subordinates to the problems of pedagogical research.

Keywords: *choreographer, professional training, professional skill, technology, pedagogical technology, technological scheme, professional self-determination, pedagogical qualities of personality.*

Однією з закономірностей розвитку сучасного суспільства є взаємозв'язок соціально-економічних змін і модернізація якості освіти. Найважливіше завдання підготовки фахівця-хореографа – це збереження традицій українського хореографічного мистецтва. Основні вимоги до якості підготовки фахівця-хореографа виводяться з Державного освітнього стандарту та традицій вітчизняної танцювальної школи.

Оскільки об'єктивно підвищується роль студентства в освітньому процесі, у поняття «якість підготовки фахівця-хореографа» включаються нові ознаки. Стан і результативність цього процесу перевіряється на відповідність не абстрактної моделі суспільства, а потребам й очікуванням конкретної людини. Поряд з державою, окрема особистість являє собою замовника якісної освітньої послуги.

Нині абітурієнт вибудовує свою індивідуальну освітню стратегію виходячи з потреби і цінності освіти, яка в ринкових відносинах набуває утилітарно-практичного змісту. Для впевненості в майбутньому необхідна затребувана спеціальність. Майбутнє пов'язане з отриманням вищої освіти. Нові можливості в підвищенні якості підготовки хореографів відкрилися у зв'язку з перетвореннями в системі вищої освіти України. Університетська модель освіти передбачає творчий пошук нових ідей, здійснюються фундаментальні дослідження і прикладні розробки. Відбувається передача нових знань студентам, вони наближені до «передових рубежів» наукових відкриттів.

Актуальність дослідження особливості педагогічної технології професійного самовизначення особистості хореографа під час фахової підготовки визначається впливом безлічі об'єктивних і суб'єктивних факторів та виявляє пряму залежність конкретно-історичної ситуації в країні і культурних потреб населення. Саме тому й виникає необхідність наукового осмислення зазначених вище процесів – їхніх специфіки, механізмів, форм, методів, прийомів, тобто всього технологічного ланцюжка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми, показав, що проблеми змісту ціннісних якостей особистості фахівця сформульовані в працях вітчизняних та закордонних вчених, як-то Ю. Азарова, Ш. Амонашвілі, Б. Блуна, Д. Брукера, Л. Виготського, В. Давидова, В. Кобаяші, К. Макліна та інших. Питання духовно-ціннісної підготовки фахівця досліджують такі автори, як А. Аронов, Т. Бакланова, Л. Жаркова, А. Казакова, П. Мітчелл, Дж. Нокс, С. Пейперт, Б. Саймон та інші.

Велику роль в осмисленні проблеми підготовки фахівців-хореографів мають праці: Г. Богданова, Г. Гусєва, О. Клімова, В. Нікітіна, М. Мурашко, Дж. Сімонса, Р. Томаса. Різні сторони підготовки фахівця-хореографа, особливо в виховному аспекті, привертала увагу таких учених, як В. Геращенко, В. Корольова, А. Леоненко, Л. Майстрова, Ю. Хіжняк, Д. Хокридж, К. Чедунк та інших.

Метою написання статті є визначення особливості педагогічної технології професійного самовизначення особистості хореографа під час фахової підготовки.

Одним із засобів розвитку педагогічних якостей особистості студента в професійній підготовці хореографа є авторська педагогічна технологія. У першій половині ХХ століття використовувалися технології, які здебільшого спеціально розроблялися, оскільки були досить прості. Рівень і характер соціокультурних відносин вимагав технологій, освоєваних емпірично, інтуїтивно.

У другій половині ХХ століття гуманітарні знання стали оновлюватися кілька разів у межах одного покоління і в цій якості виявлялися непридатними для наслідування [2, с. 28].

Технології в сучасних умовах – не просто соціальні новації, а принципово інший спосіб організації життя студентів і педагогів. «Технологічність» нерідко розглядають як щось механічне, конвеєрне – протилежне творчому, індивідуальному. Тим часом «технологічність» є фундаментальною рисою сучасної людини поряд з практичністю, раціональністю. У розумінні феномена акцент нерідко роблять на початкове «техно». Виникає смислова асоціація з «техногенним середовищем», яка пригнічує людину, з «технократичним» мисленням. Людина сформувала в собі «технологічність» як рису на певному етапі розвитку цивілізації. Можна сперечатися, наскільки давно це сталося, але набагато важливіше визнати, що «технологічність» – це такий собі антропологічний мінімум сучасної цивілізації. Тоді особливого сенсу набуває закінчення «логічність» як здатність людини до самоорганізації і самовираження [5, с. 18].

У межах технологій, орієнтованих на особистісно-діяльний підхід до підготовки хореографів, простежуються наступні тенденції:

1. Студент як суб'єкт прагне в повному обсязі здійснити контроль над власною підготовкою.
2. Викладач як суб'єкт, організовуючи навчальну діяльність, враховує інтереси конкретного студента.
3. У процесі вирішення навчальних завдань відбувається саморозвиток особистості студента.
4. Змінюється вся схема і характер взаємодії викладача та студента.
5. Мотивація навчальної діяльності студента передує його ціннісної орієнтації, але «розрив» між ними постійно скорочується.
6. Досягається органічна єдність процесуальної та результативної сторони засвоєння навчального завдання студентом (постановка танцю, відпрацювання танцювальних навичок тощо) [1].

Технологізація професійної підготовки хореографа призводить до того, що:

- змінюється ставлення особистості до цінностей та ідеалів. Технологія концентрується на тому, «що» і «як» треба робити. Заради яких цінностей створюються і запускаються технології – це питання саме собою не вирішується. Тому особливо ретельно необхідно відбирати ті цінності й ідеали, які «вносяться» у технологію;
- технологія підготовки хореографів стає в основному утилітарною, її головний принцип – користь;
- сучасні технології, що застосовуються для підготовки хореографів, раціональні, причому ця раціональність може «проникнути» за межі власне

процесу технологізації;

- беручи до уваги роль технології в сучасному суспільстві, можна припустити, що вона стає сферою уніфікації різних методик викладання. Унікальність процесу підготовки хореографа буде, мабуть, забезпечуватися за рахунок особистих якостей всіх його учасників [1].

Розглянемо термін «педагогічна технологія», який є одним із засобів розвитку педагогічних якостей особистості студента у професійній підготовці хореографа. Отже, з початку 60-х років минулого століття цей термін почав застосовуватися в педагогіці. Спочатку він пов'язувався лише з використанням в навчанні технічних засобів, але незабаром став фактично позначати проектування й управління навчальним процесом, охоплюючи широке коло дидактичних проблем. Корисну, безсумнівно, аналогію між навчанням і виробничими процесами не слід поширювати ширше тих меж, де ця аналогія здатна породити продуктивні роздуми. Складність і труднощі процесу навчання полягає в тому, що накладаються один на одного два технологічних процеси: викладацький і студентський. Обидва процеси йдуть одночасно, і важко здійснити ефективне їхнє поєднання [5, с. 31].

Методологічні функції педагогічних технологій полягають в наступному: описується об'єкт, що ще не існує; педагогічна технологія може бути реалізована на практиці; вона є нормативною, тобто фіксує доступний рівень усіх видів навчальної діяльності.

Термін «педагогічна технологія» має цивілізаційний контекст. У сучасній цивілізації відбулися зміни:

1. Ключового результату освіти: з наукових знань на методологічну діяльність;
2. Ролі людини: з користувача – на творця;
3. Технічної бази: з машини – на інформацію;
4. Фактора виробництва: з капіталу – на знання і досвід людини [5, с. 33].

Домігшись міцних результатів навчання технологічним шляхом, якомога більше уваги приділяють власне педагогічній творчості. Творчими процесами самі педагогічні технології не займаються. Але в їхніх межах є певні можливості для творчого підходу. Педагогічні технології дозволяють педагогу глибше, яскравіше, талановитіше виразити себе, досягати стійких позитивних результатів у професійній діяльності. На відміну від промислових технологій, яким властива строго певна послідовність технологічних процесів та операцій, у педагогічній практиці процедури застосовуються більш гнучко. Особливу роль відіграють супутні фактори, що викликає необхідність повтору певних частин технологічного процесу.

Опис і аналіз педагогічної технології складається з:

1. Ідентифікації цієї технології.
2. Назви технології (визначення основної якості, принципової ідеї).
3. Концептуальної частини технології (короткий опис).
4. Процесуальних характеристик технології.
5. Програмно-методичного забезпечення технології [6, с. 45].

Найбільш складною проблемою є вимірювання педагогічних якостей особистості хореографа. Термін «вимір» використовується умовно. Точніше вживають термін «порівняння», тобто переклад якостей особистості в кількісні показники. Порівнянню підлягають:

- педагогічні якості студента-хореографа порівняно з педагогічними якостями іншого студента (соціальне відношення);
- педагогічні якості випускника-хореографа порівняно з раніше вираженими у нього педагогічними якостями (індивідуальне відношення);
- педагогічні якості студента-хореографа порівняно з поставленими навчальними цілями (предметне співвідношення).

Педагогічні якості особистості прийнято розглядати як позитивні за визначенням. При цьому термін «якість» не виправдано ототожнюється з терміном «цінність». Так, наприклад, педагогічна якість «любов до дітей» не може бути ні позитивною, ні негативною [6, с. 51].

Набір педагогічних якостей особистості не обмежений, має тенденцію до розширення. Тому педагогічні якості доцільно об'єднувати. Відповідно, вводиться процедура багатокритеріального оцінювання якостей. Ця процедура не може бути занадто громіздкою. Необхідно включати лише ті критерії, без яких оцінка педагогічних якостей особистості неможлива.

Технологізації професійного самовизначення особистості сприяє ряд тенденцій:

- зростання значущості професіоналізму в усіх сферах суспільного життя;
- перетворення системи професійної освіти в базу гуманітарного розвитку;
- прагнення до охоплення системою професійної підготовки і перепідготовки все більш тривалого відрізка в житті людини;
- вступ в епоху, коли професійні здібності кожної людини, прагнення до саморозвитку визначають у кінцевому рахунку потенціал творчості нації [3, с. 62].

Технологія професійного самовизначення особистості виступає не тільки новим дидактичним засобом, вона породжує нові форми педагогічної творчості. Складність полягає в тому, що професійне самовизначення охоплює доуніверситетську, університетську і післяуніверситетську підготовку. Технологізація здійснюється поки на кожному етапі – окремо. Технологізувати весь процес загалом вдасться, ймовірно, коли відбудеться максимальне «зближення» технологічної культури та педагогічної культури. Проектування технології професійного самовизначення особистості хореографа слід розглядати як просування в цьому напрямі. Для цього необхідно сформулювати стратегічну лінію в професійній підготовці хореографа. Інерція педагогічного мислення підказує найпростіший шлях «відтворення» готового знання.

Професійна підготовка хореографа нерідко асоціюється з метафорою «заповнення чого-небудь». Але уява «про заповнення чим-небудь» може бути піддана критиці на наступних підставах:

- виховуючи занадто адаптивну особистість, суспільство створює перепону для власних цілеспрямованих змін;
- виникає питання про моральне право «змінювати іншого», нав'язувати йому певні цілі, бачення танцю;
- соціальний досвід, який необхідно засвоїти, багаторазово спрощений, усічений, грубий;
- нетотожність цього досвіду та культури зростає, адже в ньому міститься «стала» культура, «байдуже» знання [4].

Сучасна професійна підготовка хореографа, на нашу думку, є синтезом знань, досвіду і розуміння. Ключовим тут є розуміння, тобто переклад знання із зовнішньої мови на мову ментальних структур. Як зробити знання своєю «протилежністю»? Якщо з нього «виключити» того, для кого воно призначене. Отже, знання апріорно не є таким, якщо в ньому відсутній особистісний сенс. Які знання не можна вважати професійними? Ті, які не звертають увагу людини, яка опановує ці знання, на саму себе. Розумінням у професійній підготовці хореографа є:

- створення чуттєвого образу танцю;
- знаходження спільної ідеї танцю;
- відповідь на питання хореографа;
- ступінь опанування знань танцю.

Ці підходи відображають численні зв'язки, відносини розуміння до інших феноменів і понять.

Танцювальна підготовка занурена в так звану «пояснювальну». Пояснення танцю це універсальний спосіб теоретичного ставлення до світу прекрасного. Розуміння танцю – не менш універсальний спосіб співпереживання цьому світові. Сюди входить готовність розділити радість і горе, пережити зіткнення добра й зла, і не тільки засобами мистецтва.

Мета розуміння танцю – виявлення своєї «відкритості» світу, а не рух в колі практичних проблем. Якщо пояснення направлено на розкриття суті танцю, то розуміння – на осягнення цієї суті. Розуміння танцю в його вищій формі включає в себе «аналогії» на інших щаблях пізнання і свідомості. Можливо, розуміння є не стільки логічною, скільки онтологічною характеристикою суб'єкта хореографічної творчості. У поясненні танцю необхідно розкрити суттєві сторони і властивості об'єкта. При цьому неминуче відбувається «протиставлення» об'єкта і суб'єкта. На цьому положенні традиційно була заснована танцювальна педагогіка [4].

Зрозуміти – означає виявити сенс танцю. Саме виявлення сенсу танцю є вихідним і кінцевим пунктом розуміння. Сенс дозволяє виявити життя танцю як щось «ще не закінчене». Тут немає поділу на суб'єктів і об'єктів. Викладач і студент є рівними перед природою танцю. Їхня смислова взаємодія здатна вивести хореографічну освіту за межі зовнішніх відносин, піднятися на якісно інший рівень – ціннісно-особистісний. Смислова активність дозволяє «прожити» навчання, а не «відбути» його. Технологізація повинна торкнутися понятійного апарату, який використовується в процесі професійного самовизначення хореографа.

Уважне, дбайливе ставлення до спеціальних термінів – одна з якостей особистості хореографа. Поняття, що використовуються у професійній підготовці хореографів, можна поділити на:

1. Поняття, сформовані в авторитетних наукових школах. Присвоєння цих понять, до яких викладачі та студенти «непричетні», відбувається з працею. Звідси випливає, що поняття просто «приймаються». Це означає втрату до половини змісту поняття.

2. Поняття «добудовуються» за рахунок базового визначення та інших близьких понять. Викладач і студент беруть участь у побудові поняття, але порушується внутрішня цілісність визначення. Втрачається до третини його змісту.

Змінити щось на рівні понять неможливо. Потрібна нова технологічна схема: по-

перше, поняття вводиться в певній системі. Особлива увага приділяється змісту поняття. Робота зі змістом дозволяє викликати «зустрічну» реакцію на рівні індивідуальної свідомості, що компенсує деякі втрати змісту. По-друге, понятійному ряду підбирається відповідний метафоричний ряд. Оскільки природа цих феноменів мислення різна, «дублювання» не відбудеться. Метафори використовуються за принципом додатковості. Зміст поняття доводиться до свідомості з мінімальними вилученнями і приймається як «щось своє», а також перетворюється у завдання або мету професійної діяльності.

Підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити наступні висновки про те, що якою б досконалою технологія не була, вона не може врахувати всього різноманіття творчого процесу, тому необхідна єдність технічного компонента з духовно-особистісним і соціально-педагогічним. У живому процесі неможливо «виділити» технологічну підсистему, адже всі інші компоненти взаємопов'язані. Тому необхідно відмовитися від спроб жорстко зафіксувати її сферу. Важливо простежити «перехід» технології в відносини між суб'єктами реального процесу. Педагогічна майстерність полягає в тому, щоб знайти технологічне рішення для розвитку всієї сукупності якостей особистості. Методики викладання хореографічних дисциплін, як правило, абстраговані від конкретних концепцій особистості. Побудова технології підготовки хореографів передбачає «відбір» тих частин цілісної особистості, які знаходяться в ракурсі педагогіки.

Перспективами подальших досліджень вважаємо за необхідне перенесення теоретико-методичних положень нашого дослідження на інші галузі підготовки майбутніх хореографів, простеження індивідуальних особливостей студентів у процесі формування професійної майстерності, забезпечення наступності формування професійної майстерності на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Благова Т. О. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти. *Вісник Житомирського державного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2010. Вип. 50. С. 72–76.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2014. 352 с.
3. Закатнов Д. О. Технології підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2012. 158 с.
4. Степанюк І. В. Хореографічна освіта як чинник формування національної свідомості. *Філософія освіти*. 2011. № 24. Розділ III. С. 118 самі по собі 121.
5. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 224 с.
6. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: навч.-метод. посіб. Київ: Вища школа, 2002. 215 с.

REFERENCES

1. Blahova, T. O. (2010). Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchytelivkhoreohrafov u systemi pedahohichnoi osvity. *Visnyk Zhitomirskogo derzavnogo universitetu imeni Ivana Franka, Vol. 50, 72–76* [in Ukrainian].
2. Dichkivska, I. M. (2014). *Innovatsiyni pedagogichni tekhnologii*. Kyiv: Akademvidav [in Ukrainian].
3. Zakatnov, D. O. (2012). *Tekhnologii pidgotovki uchnivskoi molodi do profesiynogo samoviznachennya*. Kyiv: Pedagogichna dumka [in Ukrainian].
4. Stepaniuk, I. V. (2011). *Khoreohrafichna osvita yak chynnyk formuvannia natsionalnoi svidomosti. Filozofia osvity, 24, Vol. III, 118–121* [in Ukrainian].
5. Chepil, M. M. (2012). *Pedagogichni tekhnologii*. Kyiv: Akademvidav [in Ukrainian].
6. Scherban, P. M. (2002). *Prikladna pedagogika*. Kyiv: Visha shkola [in Ukrainian].